

Nederlandse Beroepsorganisatie van Accountants (NBA)
T.a.v. Adviescollege voor Beroepsreglementering
(digitaal verzonden)

31 januari 2022

Referentie: REG/tvv/31012022

Betreft: Reactie PwC op green paper 'Moraal versus Wet'

Geacht adviescollege,

Wij stellen het op prijs te kunnen reageren op de green paper 'Moraal versus Wet.'

Allereerst omarmen wij het initiatief van de NBA om zich uit te laten over dit urgente thema. Het sluit goed aan op de initiatieven binnen onze eigen organisatie.

In de paper worden enkele dilemma's geschetst. Niet in alle gevallen zal er voor de controlerend accountant sprake zijn van een duidelijk dilemma, omdat deze een duidelijke stellingname in zal kunnen nemen. Wij stellen voor om situaties te omschrijven waarin de controlerend accountant een keuze moet maken uit twee duidelijk verschillende alternatieven die lijnrecht tegenover elkaar staan en waarvan niet op voorhand duidelijk is welk alternatief de juiste is ('de twee kwaden'). In de whitepaper zien wij graag terug wat de maatschappij verwacht van de controlerend accountant in de genoemde situaties. Wij missen handvatten voor de controlerend accountant hoe hiermee om te gaan in het belang van het brede maatschappelijk verkeer. De paper zou in onze optiek aan kracht winnen als het nog meer praktische steun zou bevatten voor de controlerend accountant voor het omgaan met deze situaties en een kader zou bieden voor het maken van zijn of haar afwegingen.

Wij denken dat dilemma's ten aanzien van duurzaamheid en de verantwoording over duurzaamheidsprestaties op dit moment en in de komende jaren veelvuldig voor zullen komen. Wij zouden dan ook graag meer relevante dilemma's omtrent het thema duurzaamheid terugzien in de whitepaper.

In de inleiding van de paper staat dat het onderzoek van beperkte omvang is en een korte doorlooptijd heeft gehad. Wij zijn geïnteresseerd om te vernemen hoeveel gesprekken er gevoerd zijn met stakeholders en in hoeverre alle belangen van het bredere maatschappelijk verkeer worden meegenomen. Wij moedigen de NBA aan om 'het net breed op te halen'. Hierbij denken wij bijvoorbeeld aan onderzoekers en rechtsgelerten, (financieel) journalisten, beleggers, interne en externe toezichthouders, belangenorganisaties, de financiële recherche, psychologen, criminologen en politici. Omwille van de transparantie en om te kunnen bepalen uit welke hoek bepaalde meningen komen, is het aan te bevelen om te vermelden welke adviezen van welke groep stakeholders komen.

Tenslotte achten wij het van belang dat wij als beroepsgroep goed aangesloten blijven bij wat de maatschappij van ons verwacht. Als beroepsgroep zullen we open moeten staan voor veranderingen. Dit betekent ook dat dilemma's voortdurend zullen veranderen en dat we in samenspraak met de maatschappij antwoorden moeten zoeken en eventuele gewenste veranderingen in wet- en regelgeving moeten worden doorgevoerd.

PricewaterhouseCoopers Accountants N.V., Thomas R. Malthusstraat 5, 1066 JR Amsterdam, Postbus 90357, 1006 BJ Amsterdam

T: 088 792 00 20, F: 088 792 96 40, www.pwc.nl

'PwC' is het merk waaronder PricewaterhouseCoopers Accountants N.V. (KvK 34180285), PricewaterhouseCoopers Belastingadviseurs N.V. (KvK 34180284), PricewaterhouseCoopers Advisory N.V. (KvK 34180287), PricewaterhouseCoopers Compliance Services B.V. (KvK 51414406), PricewaterhouseCoopers Pensions Actuarial & Insurance Services B.V. (KvK 54226369), PricewaterhouseCoopers B.V. (KvK 34180288) en andere vennootschappen handelen en diensten verlenen. Op deze diensten zijn algemene voorwaarden van toepassing, waarin onder meer aansprakelijkheidsvoorwaarden zijn opgenomen. Op leveringen aan deze vennootschappen zijn algemene inkoopvoorwaarden van toepassing. Op www.pwc.nl treft u meer informatie over deze vennootschappen, waaronder deze algemene (inkoop)voorwaarden die ook zijn gedeponeerd bij de Kamer van Koophandel te Amsterdam.

Voor de antwoorden op de vragen uit de paper verwijzen wij naar de bijlagen.

Hoogachtend,
PricewaterhouseCoopers Accountants N.V.

A.C.M. van der Linden RA
Partner | National Office

Bijlagen: 2

Bijlage 1: antwoorden op de vragen voor stakeholders bij de dilemma's

1. Herkent u het geschetste dilemma vanuit uw achtergrond? Kunt u zich voorstellen dat dit een dilemma is voor de controlerend accountant?

- De geschetste dilemma's zijn herkenbaar en wij kunnen ons goed voorstellen dat een aantal voorbeelden dilemma's kunnen zijn voor de controlerend accountant, maar zoals in de inleiding aangegeven: veelal zal de accountant een duidelijke stellingname in kunnen nemen waardoor wij ons afvragen of bij alle voorbeelden gesproken kan worden van dilemma's. Zie vraag 6 en vraag 8 voor verdere uitwerking.
2. Kunt u aangeven wie de belanghebbenden zijn in/bij dit dilemma? Op welke wijze moet de controlerend accountant bij de afwegingen rekening houden met deze belanghebbenden?

- De belanghebbenden in de geschetste dilemma's zijn: de controlerend accountant en het kantoor waar hij of zij voor werkt, de gecontroleerde organisatie, het maatschappelijk verkeer en in sommige situaties de wetgever. De controlerend accountant dient te handelen naar de beroepsregels en de wet. Het kantoor waar hij of zij voor werkt moet de controlerend accountant hierin steunen. In sommige situaties kan de controlerend accountant het maatschappelijk sentiment meenemen in tenminste discussies met het management en in rapportages.
3. Zou de accountant in de controleverklaring over de jaarrekening consequenties aan de dilemma's mogen verbinden? Of moet deze zich in de controleverklaring beperken tot het vaststellen van het naleven van wet- en regelgeving?

- De controlerend accountant dient zich in de controleverklaring te beperken tot het vaststellen van het naleven van wet- en regelgeving. Eventuele dilemma's worden besproken met het management en de met governance belaste personen binnen de organisatie van de cliënt. De uitkomsten hiervan kunnen worden vastgelegd in het interne dossier van de controlerend accountant, de management letter en/of het board report. Dilemma's die kunnen leiden tot het niet-naleven van wet- en regelgeving kunnen worden opgenomen in de fraude-paragraaf. Eventueel kan er meer aandacht worden besteed aan waarover bedrijven in de jaarrekening en het jaarverslag moeten rapporteren. In beginsel is het aan het management om te rapporteren over relevante zaken, waaronder hoe zij omgaat met dilemma's. De accountant dient vast te stellen of de organisatie rapporteert in overeenstemming met het geldende verslaggevingsstelsel. De accountant kan dan toetsen of deze rapportering toereikend is. Inzet van de NBA zou dan kunnen zijn om de verslaggevingsrichtlijnen aan te passen cq geschikt te maken voor een dergelijke rapportage.
4. Zou de accountant als mogelijke consequentie het niet aanvaarden/continueren van de controleopdracht moeten overwegen?

- Het bestaan van morele dilemma's en hoe de gecontroleerde organisatie daarmee omgaat is naar onze mening een relevante overweging bij het proces van opdrachtaanvaarding/continuering.
5. Dient het dilemma (in het kader van transparantie) door de gecontroleerde te worden vermeld in de verslaglegging en/of rapportering? En zo ja waar? Zo niet, waarom niet?

- Zie vraag 3. In beginsel is het aan het management om te rapporteren over relevante zaken, waaronder hoe zij omgaat met dilemma's. Hierbij speelt echter ook het verslaggevingsstelsel een belangrijke rol.

6. Wat verwacht u in dit geval (bij dit dilemma) van de controlerend accountant en waarom?

Dilemma kinderarbeid

- Wij verwachten dat dit een dilemma kan zijn voor de controlerend accountant. Zie vraag 3 voor wat wij verwachten van de controlerend accountant. Vraag is ook in hoeverre dit in strijd is met ESG-doeleinden.

Dilemma's belastingontwijking, het afkomen van hoge resultaten bij subsidie en de NOW-regeling

- Zie vraag 3 voor wat wij verwachten van de controlerend accountant. De controlerend accountant zal het maatschappelijk gezichtspunt en sentiment meenemen in discussies met het management en in rapportages.

Dilemma plof BV's

- Deze situatie vraagt om nader onderzoek van de controlerend accountant. Zie ook vraag 3 voor wat wij verwachten van de controlerend accountant.

Dilemma facilitating payments

- Facilitating payments zijn in Nederland niet toegestaan. Ook niet als de betalingen worden verricht door een dochtermaatschappij. Over het algemeen zijn de bedragen die betaald worden als facilitating payments relatief laag ten opzichte van de materialiteit. Neemt niet weg dat de accountant in die gevallen met management in gesprek moet gaan en er op aan moet dringen dat management gaat stoppen met het doen van deze betalingen. Hiervoor zal dan een verbeterplan opgesteld moeten worden. Ook moet de accountant een FIU-melding overwegen.

Dilemma ontwijken deponeringsplicht

- In deze situatie zouden wij verwachten dat de accountant de opdracht niet accepteert / continueert.

7. Welke verwachting heeft u ten aanzien van de wijze waarop de accountant omgaat met het vraagstuk in de managementletter en/of het accountantsverslag? Op welke wijze kan/moet een constatering, vraagstuk of dilemma gerapporteerd worden aan de onderneming en/of haar governance-organen?

Zie vraag 3.

8. Kunt u zich nog andere dilemma's voorstellen waar de accountant mee te maken kan krijgen?

- Wij missen dilemma's op het gebied van duurzaamheid. Zie ook onze inleiding.

Als suggestie voor een mogelijke dilemma hebben wij voorts de volgende situatie: in hoeverre mag een accountantskantoor gezien haar wettelijke controletaak op voorhand bepaalde cliënten weigeren? Te denken valt aan bedrijven die actief zijn in specifieke sectoren, die producten vervaardigen en/of verkopen die schadelijk zijn voor de gezondheid of het milieu en dergelijke. De vraag is of je als organisatie daarmee verbonden wilt zijn en waar de grens ligt. Die discussie wordt over het algemeen vaker gevoerd dan vroeger. Overigens verwachten wij dat dergelijke dilemma's binnen de werkzaamheden rondom de CSRD een grotere rol zullen gaan spelen.

Bijlage 2: antwoorden op de vragen voor stakeholders over de handvatten van accountants

1. Kunt u zich vinden in de voorgestelde handvatten voor accountants?

- In de whitepaper zien wij graag meer informatie over hoe de controlerend accountant het dilemma bepaalt (in eerste instantie alle informatie, feiten, standpunten en meningen boven tafel krijgen) en de argumenten tegen elkaar afweegt, welke methodes daarvoor kunnen worden gehanteerd en welke onderliggende waarden doorslaggevend zijn. De accountant zal een normenkader moeten hebben waaraan wordt getoetst. Zie ook onze opmerking met betrekking tot verslaggeving bij vraag 3.

2. Mist u nog mogelijke handvatten?

- Er zijn meer wetenschappelijke modellen en bronnen beschikbaar. Onderzocht zou kunnen worden hoe andere beroepsgroepen hiermee omgaan. Denk bijvoorbeeld aan de gezondheidszorg, juristen en advocaten.

3. Moeten morele dilemma's in het dossier worden vastgelegd/uitgewerkt? En zo ja, op welke wijze?

- Op het moment dat de controlerend accountant tegen een dilemma aanloopt zal deze dit moeten betrekken in de risicoanalyse en indien relevant hiervoor een risico aanmaken en vervolgens voldoende en geschikte controle-informatie moeten verkrijgen om het risico te mitigeren. Het spreekt voor zich dat dit ook zal worden besproken met het management en de met governance belaste personen binnen de organisatie van de cliënt.